tum

3 2044 107 244 782

MH
213
D37.3

M.C.

DE
P E V C E D A N O
GERMANICO

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICO BOTANICA
QVAM
ACADEMIAE FRIDERICIANAE
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DOMINO

FRIDERICO
MARGGRAVIO BRANDENBURGI BORVSSIAE
SILESIAEQUE DVCE RELIQA
BURGGRAVIO NORIMBERGAE RELIQA
CIRCULI FRANCONICI SUPREMO CAMPI MARESCHALLO
ET TRIVM LEGIONVM ATQVE COHORTIVM PRAEFECTO

EX DECRETO GRATIOSAE FACULTATIS MEDICAE
PRAESIDE
D. HENRICO FRIDERICO DELIO
SERENISS. MARGGRAV. CONSIL. AVL.
MED. PROF. PVBL. ORDIN.
ACAD. IMPER. NATVR. CVRIOS. SODAL.
FACULT. MED. H. T. DECANO

PRO GRADV DOCTORIS
SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS
LEGITIME CONSEQUENDIS
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT
AVTOR ET RESPONDENS
PAVLVS CHRISTIANVS LVDOVICVS WAGNER
PAPPENHEIMENSIS
SERENISS. MARGGR. BRAND. CVLMB. MED. AVL.
ET PHYS. CIVIT. ADIVNCT. DESIGNAT.

D. IVL. MDCCLIII.

ERLANGAE APVD IO. DIET. MICH. CAMERARIVM ACAD. TYPOGR.

27927

DE HALLER

Orat. de Botan. utilit.

Botanice errores officinarum corrigit, et auxiliorum notas
certiores constituit, iam inuentis efficaciora auxilia substituit.
Vnum laboris praemium petunt Botanici, vt concedatis,
aliquid eos suis prodesse laboribus.

PERILLVSTRI

ATQVE

EXCELLENTISSIMO DOMINO

DOMINO

PHILIPPO FRIDERICO

LIBERO BARONI

DE RACKNITZ

DOMINO IN ST. VLRIICH OBER MARBVRG

KIEHNBERG BERNECK HAVNSHEIM

ET HEINSHEIM ETC.

SERENISSIMI PRINCIPIS MARGGRAVII

BRANDENBVRGICI CVBICVLI COMITI

AC CONSILIARIO REGIMINIS

FVNDATIONIS GEIZIKOFLERIANAE

ADMINISTRATORI RELIQUA

MAECENATI SVO

GRATIOSO

ATQVE

LITERARVM PATRONO

MAXIMO

PRIMITIAS SVAS ACADEMICAS

IN

DEBITI OBSEQUII SYMBOLVM

ET

OBSTRACTISSIMAE MENTIS DOCUMENTVM

OFFERT ET CONSECRAT

PAVLVS CHRISTIANVS LVDOVICVS

WAGNER.

DISSERTATIO BOTANICO MEDICA
DE
PEVCEDANO GERMANICO.
P R O O E M I V M.

vammale sibi futuri consulant Medici, qui, per compendium interpestiue quasi euntes, aut nimium festinantes, plerarumque ad medicinam pertinentium scientiarum profundiorrem paulo siue accuratiorrem negligunt inquisitionem, omnibus perspectum esse existimo, qui quantum ad rite perficiendam pertineat haud ignorant medicinam. Commune praeter
A reliquas

reliquas scientias hocce etiam saepiuscule BOTANICA subit fatum, et dolebunt sane ii, qui, quam arcto haec cum medicina cohaereat vinculo, tandem perspicient. Quis quaeso Medici nomen iure meritoque acquirere poterit, qui in amplissimo rei herbariae ignarus inuenitur campo? Quis sanitatem tueri, morbos tollere, et hominem e faucibus eripere poterit mortis, quem vires latent medicamentorum? Et nonne simplicissima apud veteres fuit medicina cognitio plantarum? Certe ex accurata disquisitione oritur cognitio, et ex hac fundamentum totius medicinae, experientia scilicet rationalis. Antiquissimis iam haec excoli coepit temporibus, et omni cauebant modo, ne tractu perirent remedia temporis. Hinc in vias Lacedaemonii, Aegyptii, et alii, publicas, in templa, exponebant aegros, ut interrogarentur transeuntes, utrum similibus, qualibus hi, laborauerint morbis, et per quae sanati fuerint remedia: Quod denique factum, ut interdum medicamenta, longa comprobata experientia, aegris posterisque medicinam facientibus innotescerent; quae
sane

sane medicamina, certis morbis propria, inueniendi ratio, tutior ac melior adhuc fuit quam illa per insomnia fallacissima, de qua CVRTIVS LIB. 9. c. 8. dicit, quod PTOLOMAEO, gladio, veneno tincto, fauciato, ALEXANDER MAGNVS per quietem speciem quandam vidisset Draconis, herbam aliquam ferentis ore, quam veneno remedium esse monstrasset, hanc requisitam ac denique inuentam, vulneri imposuisset, protinusque dolore finito, intra breue temporis spatium cicatrix fuisset obducta.

Quoniam autem remedia ab antiquis diuersis comperta temporibus, occasionibus magis et nudae Empiriae, quam experimentis legitime factis originem debent suam, optandum esset, vt hodierni medici, in medicamentorum virtutes, eorumque proprietates sedulo inquirerent, herbasque nunc ex hac, nunc ex alia examinarent parte, et omnia accuratissime prosequendo, quoad fieri poterit, exhaurirent, vt methodo firmis experimentis superstructae tuto fidere possemus. Hoc si fieret multis sane exoticis carere possemus medica-

mentis, cum praecipue Germania nostra ob moderatam aëris temperiem, magna copia talia proferat, quae tuto praestantissimis, magno sumptu ex vtraque India allatis medicamentis substituenda essent. Medicum enim clinicam exercere volentem praxin, summa vrget necessitas vt in tam innumeris corporis humani affectibus copia quoque auxiliorum sit instructus, quibus generis humani destructoribus obicem ponere, secundum iusta principia possit. Sed non solum copia, verum etiam medicamentorum intimior cognitio religioso opus est medico, et cum multa adhuc in officinis inueniantur, quae vltiori indigent disquisitione, optandum certe esset, vt cuncta a medicis examinarentur. Haec sufficiens est ratio, cur disquisitionem de PEUCE-
DANO, planta, in amplissima materiae medicae sylua nondum satis cognita et descripta, instituerim.

Illud vero adhuc praemonendum censemus, nos nobis id minime arrogare, vt omnia quae de Peucedano dicenda sint, recensuisse credamus; sed nonnulla tantummodo de eius partibus

tibus constitutivis, patria, charactere botanico et vtilitate in medicina Beneuolo Lectori ante oculos ponimus et aequum ab illo expectamus iudicium.

§. I.

Cum animus nobis sit, disquisitionem instituere PEUCEDANI, ad nomen eius ipsum ante omnia respiciendum nobis erit, ne cum alia specie plantarum confundatur nostra. Inuenimus autem plantam hancce in graecis rei herbariae scriptoribus sub nomine *πευκεδανος* siue *πευκηδανον*, insignatam, quam latini Peucedanum, Arabes vero Harbatum dicunt. THEOPHRASTVS ERESIVS *Hist. Plant. lib. 3. pag. 164.* huius plantae nomen a pinu deriuat: dicit nempe *πευκηδανον*, quod foliis *πευκη* referat, nomen accepit; huius folia pinum non piceam referunt, nec piceastellum sed pinastellum vocatur. Qua de causa etiam ab APVLEIO, pinastellum, id est parua nominata est pinus, cum quo etiam CHABRAEVS in *stirpium Iconibus et Sciagraphia pag. 386.* conuenit, scribens: fecit autem Pinus, quae graecis *πευκη* dicitur, Peucedano nomen: non congener congeneri, aut similis simili planta, sed speciosa et procera arbor parem folio tantum sibi humiliorem fruticem veluti adoptauit. Alii a foetore nomen inuenisse putant; apud poetas enim, *vid. HOMER. Iliad.* amaror atque horrendus foetor *πευκηδανος* voce significabantur:

in quam etiam NICANDER discedit opinionem, ubi in Theriaca sic cecinit sua :

*Nec non Peucedanum cuius grauis aëra complens,
Pellit odor colubros, hominumque occuribus arcet.*

Aliis foeniculum porcium a foliis, et nostratibus *Saen-Fenchel*, *Schvrefel Wurtz* ab odore et colore, et *Haarstrang* ab effectu et a coma vocatur.

§. II.

Sed ad descriptionem plantae ipsius nos conuertamus, et a radice, tanquam omnium plantarum fundamento, incipiamus, ac perinde reliquas peucedani partes perlustratum ibimus.

Vnicum autem plerumque *radix* nostra, in iunioribus praesertim, sistit truncum, et coni instar e terra effoditur. Quamquam etiam in breuibus ramis cylindricam magis assumat figuram, tamen post longam peractam viam sensim sensimque rursus decrescit, atque longissimum producit conum. Altis se defigit radicibus, quae, nisi aliquid obstat, perpendiculariter descendunt et plurimos ramos, seu potius fibrillas emittunt, quae propter teneritatem obliquas intortasque vt plurimum prosequuntur vias. Superficies radiceis externa magis fuscum quam nigrum induit colorem, quamquam veteres semper nigrum descripserint : *vid. Theoph. Eres. Plin. Matthiol.* cuticula vero exteriori abrafa, ex flauo albidam seu potius liuescentem nobis ostendit substantiam. Grauem spargit odorem, nauseosum, pastinacae simillimum. Valde solida,

solida, vasis tamen vbique repleta, gaudet carne, qua recens dissecta lactescentem, glutinosum, valde amarum plorat succum, in libero aëre mox in firmam abeuntem substantiam, thuris instar, quae prunis iniecta satis gratum spargit odorem. Centrum radice perforat nervus crassus flaescens, solidior paulo, et in annosis plantis valde lignosus. Magnitudinem radicum determinare vix poterimus: pro varia enim aetate, interdum etiam pro vario solo, variam habent crassitiem; inuenimus radices, quarum longitudo tres ferme pedes rhenanos superabat, sed parciore vidimus.

§. III.

Vt plurimum radice capita simplicia inueniuntur, quamquam bifida, trifida atque quatrifida perspexerimus, ita tamen, ut omnia vno communi trunco inhaerent. Superior pars trunci, seu potius caput, excrescentiis fuscis exsuccis, comae instar, a reliquiis caducorum foliorum ortis, armata est, quae forsitan propullulantibus foliis magno sunt vsui, inter quas ex ipsa radice oriuntur folia aliquot, interdum plura, foeniculacea, quinquies tripartito diuisa, foliolis linearibus subulatis integerrimis, viridia et laeua, ex quorum medio tres, quatuor, imo quinque exsurgunt caules, velut geniculati, graciles, foeniculo similes: longis satis intervallis subsequuntur rami, qui rursus in alios diuiduntur ramos, et quidem ita, ut eorum summitates denique in Umbellam terminentur. Caulis laete viridem ostendit colorem, et recens dissectus lactescit; striis longitudinalibus

dinalibus praeditus, interne medulla factus est, et maxima crassitie calamum attingit. Praeter folia radicalia ad caulis veluti genicula et diuarcationes in ramos, folia prorumpunt, vaginis amplexicaulibus vncialibus, et semuncialibus donata, quinquies tripartito diuisa, integerrima, angustissima, ex lineari subulata, ramulis autem ad 2. vel 4. vnciarum distantiam vaginae amplioribus, Semunciam longis, in basi amplexicaulibus, et superius in foliola linearia s. filiformia, terna fissis, adnascuntur. Illud addimus, quod vix villo sponte gaudeant folia odore, saporem vero petroselini instar exhibeant, et diu masticata resinosi aliquid linguae adhaereat.

§. IV.

Ex summitate denique caulium, glomere quodam cincta, sensim sensimque euoluitur umbella modice conuexa, laxa atque quodammodo diffusa, ex pluribus constans radiis striatis, exterioribus longioribus, numero incertis, saepius octodecim, in umbellulas secundarias, seu radiolos plures breuiores abeuntibus, quibus insident corollae siue flores perfecti, pentapetali, aequales, lutei, exigui, rosacei seu quinque petalis in orbem positis, germini s. ovario insidentibus, quibus respondent stamina quinque gracilia, ferentia antheras simplices, puluerem luteolum fundentes: in media floris parte ex ovario seu germine surgit stylus duplex, ovarium autem ipsum demum abit, vt in umbelliferis plantis, in bina semina nuda, foliacea, latiuscula, in interna eorum parte aliquomodo concaua, tenuia, non carnosae,
in

in dorso leuiter striata, ac angelicae semini haud dissimilia, quae recentia odore aliquo acri nares afficiunt, masticata autem nauseoso acri gaudent sapore. Vtrisque umbellis tam primariis quam secundariis et minoribus, subiacet inuolucrum s. calyx, ex foliolis breuibus, planis, linearibus, stellatis compositus, quare planta a ROYENIO ad umbelliferas inuolucro duplici numeratur.

§. V.

Finita nunc plantae nostrae descriptione, ut in eius historia pergamus, locumque indicemus natalem, nostrum erit. Ut plurimum solum amat arenosum atque aridum et raro in puriori pinguiorque nascitur terra. Sponte in multis locis nostrae prouenit *Germaniae*, et plerumque in locis umbrosis, obscuris, montosisque inuenitur dumetis. Sic crescentem vidit Peucedanum, LONICERVS, prope Francofurtum, sub montis opaci radicibus, et VAILLANT in variis Galliae syluis, praecipue vero prope *St. Germain*, GESNERVS in locis *Basileae* montosis collegit, DODONAEVS in montanis Italiae, raro in apricis et pinguibus, et IOANNES BAVHINVS, in variis aruis arenosis, *Silesiae* inuenit. RAIVS in fossis palustribus, prope *Shoreham* in *Sussetia* obseruauit; ad *Thamasin* flumen copiose prouenire atque in fossis palustribus maritimis prope WALTON, non procul *Haruico* in *Essexia*, crescere idem autor est. Quin etiam in syluis de *Meudon* de *Versailles*, de *Ruel* de *St. Germain*, de *Poissy* et de *Fontainebleau*

nebleau speciem quandam *Peucedani*, gallicum dictum, magna in copia inuenit. TRAGVS, in altis vmbrosis et opacis syluis, vt est *Hercynia*, et ea quam Germani *den Speßart*, et quam *Edar* nominant, nec non in *Wasgouia*, prouenire tradit. TOVRNEFORTIVS in variis Galliae montibus, LOESELIVS vero in montosis *Borussiae* reperit. Testante BVXBAVMIO, in flora Halensi, in syluis *hinter Guitenberg*, et in pratis iuxta *Sckopau* copiose crescit, prope *Lauchstadium* olim in pratis in copia inuenit ILL. PRAESES. RVPPIVS in pratis siccioribus inter *Lipsiam* et *Vitebergam*, et de BERGEN in campis arenosis prope *Francsfurtum ad Viadrum* vigentem nostram inuenerunt plantam. Nasctur quoque, tradente MAVRITIO HOFFMANNO, in sepibus *Altdorfinis*, et notante VOLKAMERO, in aruis arenosis *Norimbergenfibus*, et BOEHMERO, in montosis dumetis, non procul a *Lipsia nach Raschvitz* ad pagos *Gross und Klein Zchocker*. In principatus nostri *Baruthini pratis*, Magnificus et Illustris WEISSMANNVS, Auus ad cineres summe deuenerandus, magna in copia, prouenire vidit *Peucedanum*, inter *Iltesheim* et *Burgberaheim*. Sed sufficere posse haec quae de loco natali adduximus, arbitramur, cum ex his satis luculenter iam perspicui possit, in compluribus Europae regionibus *Peucedanum* crescere.

§. VI.

Cum vero in tam diuersis locis nostra inueniatur planta, sponte sequitur, vt pro diuerso climate diuersoque solo, diuersum habeat nascendi tempus. In nostris

nostris terris iam mense Maio, folia perspicere et Augusti initio umbellam carpere licet; circa finem vero huius mensis et initium Septembris semina maturescunt, et mense Octobri denique suum Peucedanum splendorem amittit, dehiscit et quasi interit; sequenti vero aestate radices rursus virescunt, folia floresque emittunt. Quam miram autem nostra habeat planta languiditatem ex crassitie radicum concludere possumus.

§. VII.

Restat adhuc, ut brevissimis ordinem tangamus, quem Autores, in sic dicto systemate botanico, plantae nostrae tribuerint. Omnes in eo conveniunt, umbelliferum esse Peucedanum, et ob hanc solummodo causam a Botanicis in diuersas collocatum fuit classes quia nonnulli in eius descriptione magis ad florem, alii ad fructum, et alii denique ad folia ipsa respexerunt. Ab HERMANNO itaque Peucedanum iungitur plantis semini-
bus nudis, binis, sequentibus singulos flores. AMMANNVS et MORISONVS referunt ad plantas umbelliferas, foliis foeniculaceis, semine foliaceo subrotundo. RIVINVS plantis flore irregulari pentapetalo intermiscet, et *serulis* annumerat, quod idem RVPPIVS fecit. TOVRNEFORTIVS in *Classe* VII. herbis floribus umbellatis, circinato dispositis, iungit, quorum calix abit in duo semina ovata plana, satis ampla. Secundum RAIM plantam nostram ad umbelliferas, semine foliaceo, foliis in segmenta tenuia, angusta, tripartito diuisis et subdivisis pertinet. LVD-

WIGIVS habet in Classe duodecima de plantis flore pentapetalo umbellato. BOEHMERVS Peucedanum Gymnodispermis umbelliferis, semine lato compresso annumerat, LINNAEVS in Classe V. ad Pentandria digynia, gymnodisperma, inuolucro vniuersali et partiali, et *van* ROYEN ad umbelliferas inuolucro duplici referunt. De BERGEN denique illud nobis in Classe VII. plantarum flore rosaceo sistit.

Haec sunt, quae de ordine peucedani ex Botanico-
rum libris adducere voluimus, sed quo eo melius omnia vno quasi considerare possimus oculo, omnia ex superius dictis breuibus complectemur, et notas genericas et specificas paucis describemus. Habet itaque Peucedanum Semina nuda, ouata, bina ad singulum florem, foliacea, latiuscula, striata. Flores perfectos, pentapetalos: in umbellam, duplici inuolucro donatam, congestos: folia angustissima tripartito diuisa et subdivisa, v. §. 4.

§. VIII.

Superest, vt Species earumque varietates notas et nomina percurramus, quae plantae nostrae a diuersis autoribus data sunt, et monstremus, quaenam species verum *Officinarum nostrarum Peucedanum* nominanda sit. Magna autem apud Autores in determinandis speciebus et synonymis huius plantae inuenitur confusio; faciamus tamen periculum, et extricemus nodum hunc Gordium, quoad vires et in amplissima herbarum scientia infantia nostra permittent.

§. IX.

§. IX.

Species itaque nobis genuinae erunt:

I. PEUCEDANVM GERMANICVM, C. B. P.
149. TOVRN. Inst. 318. I. B. LOB. BOERH. I. 66.
BVXB. Cat. pl. H. 258. RVPP. Flor. Ien. Edit. I. 263.

Peucedanum MATTH. 579. TABERNAEM. 163.
RIV. CHABR. 386. LOB. Hist. 453.

Peucedanum vulgare, PARK.

Peucedanum foliolis quinquies tripartitis linearibus subulatis, integerrimis, LINN. Cliff. 93.
Ups. 60. ROY. Prodr. 98. GMEL. Flor. Sib. I. 188.

Foeniculum Syluestre LONICERI, Lugd. 689.
foeniculum porcinum, LOB. Ic. I. 781. Adv. 350.
obs. 453.

Peucedanum maius brevioribus foliis germanicum, MORIS. III. 213. f. IX. tab. 15. f. 2.
I. B. III. 36.

Huius quoque merito Synonymon fecerunt
TOVRNEFORTIVS, BVXBAVMIVS et
RVPPIVS.

PEUCEDANVM MINVS Germanicum, I. B.
III. P. 2. 36. quod varietas solum prioris est, cuius
Synonyma sunt: Peucedani facie pusilla planta,
Lob. p. 745.

Peucedanum Pannonicum CLVSII, p. 196.
cuius icon tamen notante VAILLANTIO in Botan.
Parif. p. 159. potius ad *Peucedanum Gallicum* rariori-
bus et brevioribus foliis H. R. P. spectat.

Saxi.

Saxifraga minor tenuissimis et longissimis foliis,
MOR. H. O. III. p. 273. Apium petraeum Peucedani facie nostras. PLVKN. p. 34.

- II. PEUCEDANVM MAIUS ITALICVM,
C. B. P. 149. I. B. III. part. 2. 36. LOB. Ic. 782.
TOURN. I. R. H. 318. CHABR. St. Ic. et
Sciagr. 386. MOR. Vmb. 36. Tab. 9. H. O.
III. 312. LOB. obs. 454. PARK. Th. BAR-
REL. Ic. 78. BOERH. I. 65. 1.

Peucedanum foliis longioribus DOD. p. 317.
anne huius varietas censenda erit?

Peucedanum maius Italicum foliis longis angustis,
BOERH. 166. 2.

Hanc et consequentem speciem, vtpote nostris
terris incognitas, ipse nunquam legi, dabo tamen ex
PARENTIS DILECTISSIMI Horto sicco instru-
ctissimo vtriusque breuem descriptionem, vt speci-
fica differentia eo clarius elucescat.

Peucedanum maius Italicum caules habet altius stria-
tos, cauos, ramosos ad singuli rami exortum folio
praeditos, folia longiora, tripartito diuisa, pro-
fundius fissa, lobis paulo latioribus, quam in ger-
manico, linearibus ad supremorum ramulorum
exortum, communiter aut frequenter simplicia
linearia indiuisa; Umbellas minores non adeo dif-
fusas, duplici inuolucro donatas, flores albos.

- III. PEUCEDANVM GALLICVM rarioribus
et breuioribus foliis, Hort. Reg. Par. TOVRN.
Inst. R. H. 318. VAILL. Botan. Par. 159.

Peucedanum

Peucedanum minus foliis lobatis angustis, MORIS.

Praeclud. 156. et 293.

Habet hoc radices digitum minimum vix crassas, parum comosas; folia radicalia terna vel quaterna, longioribus pediculis infidentia, quadrupliciter vel etiam quinques tripartito diuisa, lobis breuioribus et latioribus in acutum apicem terminatis seu lanceolatis; Caules pedales et sesquipedales, rectos, simplices, rotundos, tenues et laeuiter striatos, ad quinque, quadri- aut triunciale spatium ex paruo veluti geniculo producentes vaginas semunciales, in basi amplexicaules, et superius in foliola, radicalibus tenuiora et angustiora, bi- vel tripartito diuisa, linearia, terminatas, in summo caule umbellam paruam involucro duplici, flores candidos aut purpurascentes; Vnde varietas:

Peucedanum Gallicum rarioribus et breuioribus foliis, fl. purpureo. TOURN. *Inst. R. H.* 318. VAILL. Bot. Par. p. 159.

§. IX.

Equidem Botanicorum nostri Seculi Principes, Illustr. stellae polaris Regn. Suec. eques, LINNAEVS, perill. de HALLER, Cel. GMELINVS et van ROYEN Peucedani speciebus, sequentes adiungunt plantas:

α.) *Peucedanum foliis linearibus ramosis* LINN. H. Cliff. 94. ROY. Prodr. 98. 3.

β.) *Peucedanum foliis alternatim longissimis*, LINN. H. Cliff. 94. van ROYEN. Prodr. 98. 4.

C

γ.) *Peuce-*

- 2.) *Peucedanum* foliis pinnatim diuisis, laciniatis, oppositis, LINN. H. Cliff. 94. van ROY. 98. 2. GMEL. I. 189.
- 3.) *Peucedanum* pinnis duplicato pinnatis, foliis latiusculis longetrifidis, HALL. HELV. 442.
- 4.) *Peucedanum* foliis duplicato pinnatis foliis angustis breuiter trifidis, HALL. HELV. 442.

Quoniam autem alii Autores botanici, has, ob leues certe foliorum et Seminum differentias, iam *seseli*, *ferulae*, *angelicae*, aut *filai* speciebus annumerauerunt, variaeque dubia et difficultates rem premunt, quas in DILLENII *Catal. Plant. Giss.* p. 136. et BOEHMERI *flora Lips.* pag. 197. et 201. videre possumus: liberum esto unicuique, plantis hisce genus suum assignare, donec naturalis umbelliferarum dispositio, specialia magis et certiora suppeditabit.

§. X.

Porro nonnulli Autores sequentibus quoque herbis nomen *Peucedani* tribuerunt, sed perperam hoc factum esse ex inde colligendum, quia penitus a veranostra planta eiusque partibus differunt. e. g.

- 1.) *Peucedanum aquaticum* TABERN. p. 178. GOTTSCHED. p. 165. n. 446.
- 2.) *Peucedanum Siciliae* foliis hirsutis, floribus luteis. I. B.
- 3.) *Peucedanum* caule tortuoso, foeniculi foliis, umbella globosa, *Schol. Botan.* 171.

4. *Peuce-*

4.) Peucedani facie planta Maderensis, P L V K.

Almag. Bot.

5.) Peucedani facie planta Capensis. Trifoliata acetosae floribus. *Catal. Plant. in hortis siccis* PETI-
VERIANIS p. 247. n. 27.

§. XI.

TRAGVS Lib. II. c. 221. Peucedani duo producit genera, aut potius binas species. Primum tradit radice praelonga et alte in terram demissa, succosa et amara, supra terram barbam, seu comam, canam, fetis porci similem obtinente, caule tereti, foliis foeniculaceis, aut pineis potius vestito, flore in Muscariis luteo; alterum ad *Rhenum* in arena tenuissima vigentem vidit, foliis angustissimis, veluti Cuminum equinum: Et hoc sine dubio varietas solum prioris est.

§. XII.

Peucedani nomen et virtutes, veteribus, medicis Graecis et latinis, THEOPHRASTO, DIOSCORIDI, GALENO, APVLEIO, PLINIO aliisque, iam dudum fuisse cognitae, ex §. I. iam iam elucet; nostrum autem Peucedanum germanicum verum esse Veterum et officinarum Peucedanum, exinde colligimus et euincimus, quia et radix, et folia, et flores, et odor, et vires, cum Veterum descriptione conueniunt. Si quis vero ad colorem radicis maxime respiciens, ex THEOPHRASTO, hist. Plant. Lib. IX. p. 1186. qui radicem nigram dicit, dubitare vellet, ille sciat, quod color externus radicum, a climate soloque natali diuer-

sis, magis obscurus produci queat, et quod fuscus radicum color, in siccis vt plurimum in nigrum mutetur.

§. XIII.

Finita itaque penitus Peucedani descriptione, enumeratisque singulis, hucusque cognitae plantae nostrae speciebus, ad internam etiam qualitatem, partiumque actiuarum delineationem, vt nos nunc accingamus necesse erit. Sensus quidem externi iam aliquale virtutum praebent testimonium, ita vt videri possit, nos spagyrica carere potuisse disquisitione. Sed quo eo rectius omnia succedant, et quo eo tutius morbos, quibus adhiberi liceat Peucedanum, enarrare possimus, quaedam in subsidium vocauimus experimenta, et analysi chymica ipsas reclusimus partes. Quae vero inde obseruauimus breuissimis, adumbrabimus.

§. XIV.

Recepimus primo summitatum herbae recentis *uncias nouem*, abiectis stipitibus, et superfudimus aquae fontanae *libras quatuor*, per triduum macerationi subieci-
 mus, ac denique omni diligentia e balneo cinereo per alembicum, lenissimo ignis calore destillauimus. Primo nigricantes quasdam ascendere vidimus nebulas, quas aucto igne singulae sequebantur guttae, his denique collectis, aquisuimus aquae purissimae, pellucidae, *libram vnā cum semisse*, singularis odoris, saporis vero aliquomodo nauseosi, specificae acritudinis, sed adeo volatilis, vt libero aëri exposita, breui temporis spatio insipida reddita fuerit. Portioni quae in vase remanserat, rursus *uncias sex*,
 herbae

herbae recentis adiunximus, et de nouo aquae fontanae *libras tres* superfudimus, eodemque modo destillauimus, id quod quater fecimus, et aquam albicantem accepimus, quae praecedentem et fragranti odore et acris sapore, longe praecellebat. Residuum vero colaturae beneficio ab impuris liberauimus partibus, atque leniori inspissauimus euaporatione, vsque dum mellis acquisiuerit consistentiam. Color huius extracti erat ex nigro rufescens, odor nullus, siue paucus, sapor vero nauseosus acidulus, aliquomodo amarus atque valde adstringens.

§. XV.

Recepimus porro *unicas nouem*, herbae recentis, cui adfudimus *libras quatuor* vini vilioris pretii, et per triduum macerationi subiecimus, quo facto ex retorta vitrea lento igne hancce destillauimus massam, et *libram unam, uncias duas*, liquoris albicantis accepimus, cuius sapor acidulus, odor vero vinosus et specificus erat, et ita volatilis, vt breui tempore, aperto vase, omnem saporem odoremque amiserit. Residuo ab omnibus impuritatibus mundato, et omni diligentia ad consistentiam extracti inspissato, *uncias quatuor*, extracti accepimus vinosi, coloris fusci, saporis vero gratioris extracto aquoso, sed summe adstringentis.

§. XVI.

Dein *uncias duas* radicum probe siccauimus, confcidimus, atque in mortario lapideo in puluerem contriuimus: superfudimus *spiritus vini* rectificatissimi *uncias octo*, atque in arena tepida vas clausum per quatuor

dies, totidemque reposuimus noctes: tunc denique filtrauimus atque *uncias quatuor, drachmas duas*, spiritus vini aureo colore tincti, impetrauimus. Huius tincturae sapor, acris aliquomodo erat, odorem vero fragrantem spargebat, aequali parte cum aqua fontana mixta, lactescebat. Residuum vero quod adhuc *uncias duas, drachmas tres*, ponderauit, colorem flauum, saporem acrem exhibuit, et odor valde affecit nares. Hancce vero tincturam immisimus vasi vitreo, et consueto modo spiritu in arena abstracto, residuoque filtrato, leni inspissauimus calore, atque *drachmas duas cum semisse*, extracti impetrauimus spirituosus, fusci coloris, saporis vero odorisque adstringentis, nauseosi.

§. XVII.

Vnciam dimidiam seminis maturi, recentis, contusi, vasi retorto immisimus, et aquae purissimae *uncias quatuor* superfudimus, atque ex Maris balneo decenter hinc destillando impetrauimus aquam linefcentem, admodum sapidam, et odorem, petroselinum aemulantem, spargentem. Residuum a destillatione probe purificatum, ad consistentiam extracti euaporando redegimus, et fuscam accepimus massam, odoris expertem, saporem vero valde nauseosum et amarum praebentem.

§. XVIII.

Quid *salis* insit, ex eo sumus experti: foliorum recentium *uncias octo* in cineres concremauimus, et cum aqua frigida lixiuium fecimus, hoc filtrato atque leni calore in vase vitreo euaporato, ac denique ad siccitatem

tatem inspissato, impetrauimus gr. XVI. salis alcalino fixi, quod vero libero aëri expositum, statim difflebat.

§. XIX.

An denique oleum impetrare possemus, tentauius, et sumimus quidem *uncias duas*, seminis recentis exsiccati, quod vasi retorto immisimus et prius lento igne, per gradus vero sensim sensimque aucto, tandem vehementissimo, destillauimus, et oleum aliquod accepimus rufescens empyreumaticum, pessime foetidum, pondere grauissimum.

§. XX.

Vt vero denatura horum certifieremus productorum, Excellentissimum fumus secuti SCHMIEDELIVM, *Dissert. de Oreoselinop. 36.* et variis cum spiritibus nostra commiscuimus praeparata. Acidis primo vsi sumus, et spiritum *salis, nitri, sulphuris, vitrioli, oleum vitrioli*, instillauimus aquis, sed paruam seu potius nullam vidimus mutationem; cum *syrupo vero violarum*, penitus rubecebant. Ita etiam essentias examinauimus, et spiritum *salis, nitri*, instillauimus, cum quibus efferuescebant; cum oleo *vitrioli* vitrum excaluit, et essentiae in nigrum conuertebantur colorem, quod idem de solutione *vitrioli communis*, vidimus. *Syrupus vero violarum*, viridescentes effecit tincturas.

§. XXI.

Ex principiis chymicis, quilibet iam primo intuitu perspiciet aquas nostras sal acidum continere, cum e contra in essentijs, alcalini indicia inuentantur. Eadem vero methodo

thodo extracta perscrutari animus nobis fuit, et reperi-
 mus extractum vinosum acidæ esse indolis, quia cum
 spiritu *nitri*, *salis*, et inprimis cum *oleo Tartari* p. d.
 maxime efferuescebat; e contrario in extracto, cum
 aquoso, tum illo ex feminibus confecto, indubitata
 alkalini salis signa inuenimus.

§. XXII.

Non spatii temporisque angustia nobis permittit,
 vt prolixiores in disquisitione simus experimentorum,
 quam ob rem ad practicum nos nunc conuertamus vsum,
 et in PEUCEDANI vires, et ex veterum scriptis, et
 ex nostris inquiramus experimentis.

§. XXIII.

Antiquissimis iam temporibus Medici nostra vte-
 bantur planta, et in multis morbis omni cum fructu adhi-
 bebatur. Iam in radicis descriptione §. 2. monuimus,
 illam valde esse succosam, quamobrem etiam liquorem
 inde eliciebant, et succum exprimebant, quem radice
 præstantiorem esse sibi persuasi habebant. Sic enim
 GALENVS lib. 8. *simplicium* loquitur: *Peucedani radice*
quidem maxime, sed tamen eius succo et liquore utimur. Sunt
autem hæc omnia eiusdem facultatis, sed valentior succus, admo-
dum excalesciens et digerens. THEOPHRASTVS *historia*
plant. lib. 9. p. 1178. solum radicis probat vsum, li-
 quorem, seminaque vero inutilia iudicat, cum e contra-
 rio AGRICOLA, *Medicin. herbar.* pag. 255. vsum
 plantae nostrae describens, explicite dicat: *tria ex Peuce-*
dano habere oportet, liquorem, succum, atque radices.

§. XXIV.

§. XXIV.

Iustam nunc nullius pronunciamus causam, quia ex sequentibus patebit, quatenus cuiuslibet sequi poterimus sententiam. Nostrium vero erit ut excipiendi liquoris rationem explicemus. Sic vero eam DIOSCORIDES lib. 8. cap. 92. docuit; *Tenera enim inquit, radix conscinditur cultello, statimque qui profluit e plaga liquor in umbra reponitur, siquidem confestim evanescit. Vulnerata vero radix flauum, gummeum, graueolentem, emittit liquorem, mox concrementem, coloreque referentem sulphur.* Variat tamen et liquoris color et odor, pro coeli solique ratione, et vix dubitandum erit, quin eius virtutes in calidis sint maiores climatibus quam in nostris. Quandam enim quidem graueolentiam, non autem tantam acritudinem, quam veteres descripserunt, experimur.

§. XXV.

Nec praetermittenda illa Veterum erit cautela, quam MATTHIOLVS, pag. 578. commemorat: Dicit nempe, Liquorem inter colligendum dolorem vertiginemque inducere capitis, nisi quis prius rosaceo perunxerit nares, eodemque irrigauerit caput. Ex iisdem vero radicibus ex quibus profluit liquor, succus colligitur: Vulnerata enim radix sponte emittit liquorem, cum e contrario succus exprimatur, quem Veteres liquore inefficaciorem esse, citiusque exspirare crediderunt.

§. XXVI.

Paucis tempus tangamus quo haecce educi possint fluida; si generatim radices perspicere volumus, in-

veniemus, illas vernali quidem tempore maxima quantitate colligere succos, ob deficientem tamen calorem esse crudos, quamobrem Augusto mense et Autumno eas efficacissimas credimus, tunc enim temporis non raro radicibus *succum concretum* quasi et *Thuri consimilem*, adhaerereprehendimus, quod inde euenire poterit, si forte a vermibus aut quouis alio incommodo radix vulnerata fuerit. Sed et succo targidam radicem, disruptis fibris, hanc gummi resinofam massam fundere sponte, vel leuiter fauciatam emittere, monet *ill.* PRAESES. De *ferulaceis* enim *plantis*, qualis nostra est, nouimus, eas vel sponte vel fauciatas fundere tempestate calida lacrymas, in gummi resinofam indolem degenerantes. Sic *ammoniacum gummi*, *Galbanum*, *sagapenum*, *Opoponax*, cet. *ferulaceis* plantis debent originem. V. HERMANN. *Cynosur. mater. med.* GEOFFROI *mat. med.* T. II. p. 603. 631. IVNCKER *Therap. general.* p. 183. 186. WOYT. *Gazophylac. med.* edit. HEBENSTREIT. p. 807. An ne ergo *Gummi Peucedani Germanici* dictis aequiparari potest exoticis? Tentanda sunt vberiora.

§. XXII.

Radix vt plurimum sola in nostris inuenitur officinis: cuticula abrafa, in partes dissecta et exsiccata asseruatur, tunc vero odor longe debilior, sapor vero aliquomodo acris deprehenditur, aromaticus. Vt plurimum radices in officinis asseruatae vilioris sunt indolis, et THEOPHRASTVS suo iam tempore id de nostra dicere coactus fuit planta. Radix quae in officinis *peucedani*

dani venditur nomine, vel exoleta vel adulterina est. DIOSCORIDES radices quales eligere debeant Medici docet; radicem inquit, eligito recentem, minime cariosam, solidam, odoris plenam. Quamobrem etiam moneo, ut si quis nostram uti velit radice, illam ipse colligat, aeri quidem libero, sed solis radiis non adeo illustrato, exponat, usque dum sensim sensimque flaccescat, et arefiat; alias enim vires, quas Peucedano tribuimus, plane experiri non poterit.

§. XXVIII.

Sed proprius accedendum est ad utendi peucedano modum, in quo illud prius erit quaerendum, utrum Antecessores nostri peucedanum ipsum, ut loquimur, in substantia nempe dederint, porro etiam, utrum solum illud, an vero aliis permixtum exhibuerint medicamentis, et denique, an externe plantam nostram applicauerint unquam? Et de primo quidem satis clara nobis exstant documenta: DIOSCORIDES autor est, dari per se, cum sucum atque liquorem praestantissimum in multis morbis dicat remedium: GALENVS hoc confirmat, et insuper addit, Peucedani radice quidem maxime, sed prae omnibus eius succo utimur et liquore. Certum itaque est, quod Peucedani succus atque liquor iam PLINIO, DIOSCORIDI, GALENO, THEOPHRASTO, aliisque iam usu receptus fuerit. Decoctum autem peucedani PLINII iam tempore usurpatum fuisse, ex eiusdem *histor. natural.* Lib. XXV. c. IX. Lib. XXVI. c. VIII. et XIII. liquet, praeter ea, quae

de succo, in plurimis morbis et vlceribus externis proficuo, in multis locis magnifice loquitur. Altera nostra erit disquisitio, an primi temporibus aevi iam aliis medicamentis permixtam plantam exhibuerint nostram; et de hacce re legi merentur omnes iam citati Autores, ex quibus DIOSCORIDEM solum adducam, qui luculenter dicit: Si quis succum alicui praebere vellet, illum variis sub conditionibus vel cum amygdalis, vel ruta, vel pane calido poterit commiscere. Neque vires quas externe applicatum, exserit peucedanum, Antecessores nostros latuerunt: Ex radice enim perficiebant farinam, quam in varii generis vlceribus adhibebant. Nostri vero temporibus in ceratis et calefacientibus immiscetur malagmatibus; sordidis enim vlceribus illinita, ea purgat, vetera cicatrice obducit, et squamas extrahit ossium, DIOSCORIDE, et GALENO testantibus.

§. XXIX.

Calefaciendi vi, radicem gaudere nostram, tam auctoritate, quam ratione atque experientia probatur. Diuini illi senis HIPPOCRATIS *lib. II, de dieta cap. 33.* acria generatim respicientis, memorabile inuenitur effectum: *Acria calida esse consuevere, tum quae sicca, tum quae humida sunt.* Et hoc etiam de nostra valet planta. Primum enim partibus gaudet sulphureis, quae non solum sanguinis augent sulphur, sed et rapidiorem illi inducunt motum; deinde plures tenues, salinas, penetrantes inuenimus particulas, omne id quod concretum est, resoluentes, crassum viscidum attenuantes et incidentes,

tes, adeoque sanguinem et serum in motum intestinum et progressuum cientes, saltem motus impedimenta remouentes, adeoque motui, et qui illo actuatur calori, vclificantes. Magno itaque cum emolumento in morbis adhibetur sic dictis, frigidis, vbi qujeta magis cum reliquis humoribus inuenitur lymphæ, serumque inspissatum, quod praedominium tunc prae sanguine stricte sic dicto affectat, eiusque obtundit agilitatem, vt in hydropc, cachexia, mensium obstructione, scorbuto frigido, paralyfi, apoplexia, viscosa nempe, et similibus soporosis affectibus. Nec obstat validiores et efficaciores inesse plantae nostrae partes. Moderate et prouide enim adhibita etiam virulenta, tutum praestare vsum possunt, qua de re cautela in adhibendis virulentis, et hoc loco obseruanda erit, quam ILL. PRAESES in nupera dissertatione de coccinellae dignitate §. 16. et 19. subministravit.

§. XXX.

Quod Celeberrimus WEDELIVS. de acribus in genere fatetur, id in specie de nostra valere radice, vere videor contendere: Nimirum resoluit, incidit, digerit, attenuat, aperit, particulis suis tenuibus salinis intime totius corporis peruadit poros crassos, dissoluit humores, eosque rursus in motum ciet, vt vel dissipentur per emunctoria consueta, vel rursus ad massam reducantur sanguineam, ibique ita praeparentur, vt eo facilius vel per cutem, vel per renes eliminari possint. Possidet enim planta nostra multum salis volatilis vti e §. 14. 15. liquet, quod stimulat, sensationique inde

motum proportionatum excitat, ideoque resoluit; et dum copiosis, ex gummi resinosa indole, saponaceis partibus gaudet, quae pulchrum resolutorium effectum producant, omni certe iure inter resolutentia medicamenta, quae in obstructionibus varii generis, a materia viscida, crassa, lenta, tenace, oriundis, maxime profunt, meretur censerī, licet cel. LINNAEVS eam inrer exoleta referat. *Mater. med. Lib. I. p. 42.* Aperit nempe particulis valde agilibus suis minimas vias, vsque ad vltima penetrat vasa, stases humorum egregie resoluit, imo partibus suis salino sulphureis disiciit. Virtutum iam antea notarum mentionem itidem facit BOECLER. ad HERMANN. *cynosur. mat. med. Tom. I. p. 93.*

§. XXXI.

Inter conditiones quae requiruntur, si secretiones atque excretiones debent succedere auctae, hae quoque sequentes obtinent locum: Si scilicet vasa maiori vi agunt in fluida, eorum motus tam progressius quam intestinus augetur, et eorum resolutio maior et calor maior producitur; Nunc acria, praeter ea, quod in canales minimos penetrent, et poris sese intimius insigant, tenaciaque a maiore cohaesione liberent, in partes corporis humani solidas stimulo ita agunt, vt, oscillatione fibrarum aucta, versus eas maiorem excitent fluidorum affluxum, actionem tum vasorum in fluida augeant, motum tam progressiū quam intestinum fluidorum accelerent, resolutionem atque maiorem calorem producant. V. citatam

tatam *Exc.* PRAESID. de coccinella *difert.* §. 15. Inter *acria* vero principalem aliquem nostra radix meretur locum, quae partibus suis salino sulphureis solidorum fibrillas, irritando, et partibus itidem acido austeris tonum naturalem augendo, roborando, secretionem atque excretionem quam maxime auget.

§. XXXII.

Sed et inter *discutientia* numerari meretur peucedanum, cum sua salino sulphurea vi, adeoque potentiali calore, serofos humores, et subsistentes flatus, e partium poris, et quibus tenebantur, claustris, dissipet: *Carminatiuum* igitur sit necesse est. Et diaphoretica et diuretica gaudet vi, quam *decoctum* eius prae aliis praeparatis maxime exercet; vesicae lenit cruciatus, et dolores et spasmodicas contractiones renum, si a glutinoso oriantur, hoc diuidendo et tollendo, sopit. *Anticachecticum* est, et viscera aperit, cum teste MATTHIOLO, et propria experientia, leniter ventrem, subducat, roburque visceribus restauret, inertes, aquosas, viscosas corrigat humores, illosque eliminat. Virtus vero Peucedani purgans, residet potissimum in sale eius volatili, et ex parte in gummosa eius indole. Dum vero ipsae partes gummosae et quae nostrae insunt plantae terrestres, virtutem purgantem, quatenus ab eius dependet sale volatili, mitigent, sequitur, quod virtus peucedani purgans, temperata et lenis esse debeat.

§. XXIII.

Dum vero intestina stimulat et viscidam resoluit pituitam, inter *anthelmintica* Peucedanum, referri potest. Quod

Quod de acribus ex sententia Illustris HOFFMANNI *dissertatione de Anthelminticis* §. 26. in genere valet, id de nostra asserere possumus radice. Sic enim inquit: Acria inter principalia sunt anthelmintica, non solum quod vi gaudeant incidendi et resoluendi viscidum mucum, verum etiam quod vermibus sua acrimonia veneni loco sint. Ex amarore peucedani, anthelmintica eius virtus aperte quoque liquet.

§. XXXIV.

Auctoritate B. WEDELII *Theoria saporum* M. Sect. V. pag. 145. qui de acribus generatim, quod sint antiscorbutica, profitetur, et inter *antiscorbutica* nostrum recensemus peucedanum, quod, etsi non omnes radices, quae inter remedia recensentur antiscorbutica, acri suo superet sapore, tamen ultimum minime inter illas meretur locum. Licebit vnicam saltem historiam curatae *scabiei* singularis subnectere: Vir quidam Iuuenis, viginti quatuor circiter annis natus, temperamento sanguineo melancholico, habitu vero corporis atletico praeditus, nunquam, ob haereditarium quendam horrorem, sanguinis subductiones per phlebotomiam passus, ex inquinamento, per contagium, corripitur morbo, et quidem scabie maligna, dicta scorbutica. Exanthemata totam corporis superficiem occupabant, et maxime quidem in iuncturis brachiorum et pedum sedem figebant. Plurimorum experientissimorum Medicorum utebatur consiliis, ast nihilofecius morbus minime tollebatur, sed omnes in eo denique consentiebant, saluationem esse instituen-

instituendam. Cum vero ex amicorum esset numero, et eo ipso tempore animum hancce ad dissertationem elaborandam appulerimus, illum admonuimus, ut prius vnicum adhuc tentaret experimentum, et quum ad omnia promptus esset, quotidie illi libras sex decocti concentratissimi, ex radicibus peucedani, per quatuor porreximus hebdomades; interposuimus vero laxantia lenissima, quibus nonnunquam gr. XV. vsque ad scrupulum vnum extracti vinosi peucedani miscuimus, ac strictissimam illi praescripsimus dietam, quo factum est, ut post triginta circiter dies sentim sensimque prurientes euanescerent pustulae, et cum adhuc per aliquod tempus infusum herbae sumisset calidum, penitus conualesceret aeger.

§. XXXV.

Recentiores, qui naturam *februm* declarare volunt, Medici, ad hanc actuandam spasmus in minimis requirunt fibris. Si vero spasmodica oriri debet a materia quadam contractio, tum haec viscida, acris, quae solida irriter, adesse potest. Hancce vero materiam radix nostra resoluit stimulo suo, et diaphoretica et diuretica vi per loca educit excretoria, ideoque spasmus lenit. Si vero causa morbi remouetur, morbus ipse tollitur; ergo et in febribus nonnullis, quae viscidam talem materiam pro materiali noxa agnoscunt, curandis, virtus peucedani non erit exigua. Quid? quod et inter *lui venereae aduersantia* mereatur locum. Agit nempe salinis suis particulis in serosam et saliualem colluuiem, resoluit

E

viscidum

viscidum in minimis interstitiis haerens, vitiatam lympham salinis particulis incidit, illamque aptam ad excretionem reddit, motum in fluidis auget, et perinde glutinosum viscidum glandulas occupans mouet, atque ideo in sanatione huius morbi, in Germania nostra, nostris temporibus frequentius occurrentis, aliis remediis quam maxime succurrit.

§. XXXVI.

Plurimis denique prodest capitis affectibus, praesertim a causa oriundis, sic dicta, frigida. Tinnitus, sibilum, susurrum aurium, a causa catarrhali oriundum, abigit, vel spasmus sopiendo, vel serum ibidem stagnans eliminando, cauernisque dentium inditum mitigat dolores. Lethargicis, vertiginosis, comitialibus, et longis capitis doloribus, omnibus in vniversum vitiis neruorum, ex oleo et aceto illinitum prodesse, dicunt PLINIVS, THEOPHRASTVS, GALENVS, et alii, circa quae autem encomia, ne videatur assertio nostra suspecta, merito commendamus, et ad therapiae generalis saniora principia accommodatam, discretionem.

§. XXXVII.

Si ad *morbos medii ventris* speciales, pulmonum praecipue, ex spissitudine et viscositate humorum prouenientes, respicere volumus, non parum emolumenti illis nostram adferre posse radicem inueniemus; abstergit enim, siccatur, mundatur, consolidatur, putredini resistit, ulcera pulmonum abstergit, obstructions et scirrhus resoluunt, viscidam denique lympham, bronchia obstruentem
pul-

pulmonum, asthmata suffocationesque inducentem, dis-
 icit, et ad expectorationem promouet. Contra tussim
 efficacissime ex ovo assumitur, et sic nisi *Phtisicum* peni-
 tus sanat, tamen conseruare poterit. SCHVLTZIVS
materia medica pag. 410. et I. B. CHOMEL *Abrege de*
l'histoire des plantes usuelles p. 106. quam maxime in diffi-
 cultate respirandi, quin etiam in Asthmate metallico-
 rum laudant. A nonnullis sal solum in eiusmodi com-
 mendatur morbis. vid. *Taberna m.* p. 157. Quin etiam
Lienes induratos iuuat, nempe incidendo, digerendo at-
 que attenuando humores.

§. XXXVIII.

Morbis praecipue medetur *ventriculi*, amissum enim
 restituit calorem, tonum restaurat inertem et sic in chy-
 lificatione laesa, cardialgia, singultu, et similibus quam
 maxime prodest. Intestinalibus prodest incommodis, fla-
 tus enim discutit, intestina stimulat, eaque ad excremen-
 torum exclusionem irritat. Quid vero in debilitato ven-
 triculi et viscerum abdominalium atque chy lificatione
 laesia planta nostra possit, in iuvene quodam sumus
 experti. Extracto vero vsi sumus vinoso, cuius singulis
 vicibus gr. XXV. ieiuno hausit stomacho, et quidem
 primo aliquem expertus est calorem, subsequente leni
 sudore, et postea lenem obseruauit alui euacuationem.
 Breui tempore omnia incommoda quae exinde oriebantur
 cessabant, appetitus restaurabatur amissus, et sanum
 floridumque postea acquisiuit corpus.

§. XXXIX.

Inter *lithontriptica* quoque numerari meretur nostra radix: magnam enim nobis ostendit virtutem, in resolutione peregrinarum particularum in corpore nostro ortarum, se et excretiones promouet, et sic sabulosae materiae vias aperit; et concretiones calculosas impedit, quare etiam *species lithontripticas* NICOLAI ingreditur.

§. XXXX.

Denique et inter *uterina* non vltimum obtinet locum: Corrigit nempe humores, visciditatem resoluit, motum humorum in minimis stagnantium vasis efficit, aequalem corpori inducit circulum sanguinis, qua de causa in obstructione mensium a visciditate fluidorum atque immeabilitate orta, magno cum emolumento adhibetur. Mirum ipsi sumus experti effectum, in puella octodecim annorum, quae ob vitam sedentariam, atque vitia quaedam dietae, pauperibus consueta, per duos circiter annos catameniorum fluxum penitus non experta fuerat, ideoque cachecticum statum corpori induxerat suo. Meo utebatur consilio, et primo canalem intestinorum ab impuritatibus laxante quodam ex Rhabbarbo et Sennae foliis parato liberauimus, postea nostrum porreximus extractum in forma pilularum, et paruam quantitatem saponis veneti, nec non grana quaedam mercurii adieciimus dulcis, accuratam dietam, praescripsimus, decoctum autem peucedani ex radicibus paratum, pro ordinario potu, motum corporis, et nonnunquam pediluua cum herbis, suauimus; cum vero per aliquod

aliquod tempus hancce profecuti fuerimus methodum, felici successu menstrua erumpebant, et cum per sequentes menses ordinarie fluerent, breui temporis spatio, colorem faciei viuidum, vires atque alacritatem corporis rursus obtinuit.

Sed sufficiant haec, quae de vsu PEVCEDANI medico proposuimus, cum temporis angustia et limites dissertationis Academicae, nimiam prolixitatem prohibeant. DEO vero TER OPTIMO MAXIMO, gratias persoluimus humillimas, pro concessis in studio medico et labore nostro viribus, et supplex aeternum illud oramus numen, vt sua gratia suoque adiutorio et in posterum nobis nunquam deesse velit.

T A N T V M.

PRAENOBILISSIMO
DOMINO DOCTORANDO
P. C. L.
WAGNERO
OMNEM PRECATVR FELICITATEM
PRAESES.

HAec vera doctorum academicorum est felicitas, si, dum in formandis ingenuorum iuuenum animis pro virili defudant, industriam bene etiam locatam cernunt, atque sic se rei publicae hominumque saluti non in vanum consuluisse sentiunt. Arbitrium quidem, et ius et norma loquendi, a summis bonarum artium templorum statoribus, his scientiarum antecessoribus concessum, ita comparatum est, ut, si parta tueri, si res ex voto fluere ardentissime et ex officio anhelent, magnae molis negotium, ob varias rerum humanarum conditiones, esse intelligant. Sed excitat tamen in campo academico operantes, si, in cassum se non laborasse, certiores redduntur. Quare et mihi et Tibi, praenobilissime Domine Doctorande, gratulari, habere mihi videor. Studiorum enim apud nos, et apud Lipsienses et Berolinenses, rite factorum publicum inaugurali dissertatione Tua edis testimonium, quod, ut eo magis, quantum hucusque profeceris, elucesceret, si nonnulla exceperis, omne ad Te redit. Age iam, Doctorande praestantissime, et dum amplissimus ad medicinam faciendam Tibi iam campus aperitur, strenue in id incumbere, ut scientiae nostrae certitudinem et dignitatem et elegantiam uberius confirmes. ILLUSTRIS ET EXCELLENTISSIMO PARENTI TPO, Viro, praeter rem medicam, in omni historia naturali nemini secundo, fautori et amico nostro colendissimo, de gaudio, ob filium, post peracta studia academica, summis in medicina honoribus condecoratum, animitus gratulari, occasionem lubentissime arripio, atque ut, prospera semper et quavis incolumitate gauisus, etiam de filii rebus prosperrime succedentibus, diu laetari possit, ardentissime voueo. Deus annuat votis. Vale. Dabam in Fridericiana Erlangensi. d. XXIV. Iul. MDCCLIII.